KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 31.5.2023 r.
COM(2023) 285 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Ocena okresowa partnerstwa w dziedzinie badań i innowacji w regionie Morza Śródziemnego (PRIMA)

{SWD(2023) 169 final}

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Ocena okresowa partnerstwa w dziedzinie badań i innowacji w regionie Morza Śródziemnego (PRIMA)

1. WPROWADZENIE

Niniejsze sprawozdanie zawiera ustalenia z oceny okresowej przeprowadzonej zgodnie z art. 14 decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1324 z dnia 4 lipca 2017 r. w sprawie uczestnictwa Unii w partnerstwie w dziedzinie badań i innowacji w regionie Morza Śródziemnego (PRIMA) podjętym wspólnie przez szereg państw członkowskich[1].

W decyzji zobowiązano Komisję do przeprowadzenia, z pomocą niezależnych ekspertów, okresowej oceny partnerstwa PRIMA do 30 czerwca 2022 r. Komisja musi również sporządzić sprawozdanie z tej oceny zawierające wnioski z oceny i uwagi Komisji. Komisja przedkłada to sprawozdanie Parlamentowi Europejskiemu i Radzie do dnia 31 grudnia 2022 r.

Ocenę okresową partnerstwa PRIMA oparto na badaniu zewnętrznym[2]. Obejmuje ono okres od powstania partnerstwa PRIMA (2017 r.) do marca 2022 r. Ogłoszono zaproszenie do zgłaszania uwag[3] i wzięto pod uwagę jego wyniki.

W niniejszym sprawozdaniu podsumowano główne wnioski z oceny okresowej i zawarto wynikające z niej uwagi Komisji.

2. KONTEKST I OGÓLNY OPIS PARTNERSTWA PRIMA

Systemy zaopatrzenia w wodę i żywność w regionie Morza Śródziemnego są zarządzane w sposób niezrównoważony. Wyzwanie to jest spotęgowane zmianą klimatu i niesie za sobą istotne następstwa, w tym niestabilność i napięcia społeczno-gospodarcze oraz migrację.

Jednym z głównych powodów niezrównoważonego zarządzania systemami zaopatrzenia w wodę i żywność w regionie Morza Śródziemnego jest brak wspólnego zestawu innowacyjnych rozwiązań dostosowanych do lokalnych realiów regionu, dających się łatwo przenosić w jego obrębie, w pełni przetestowanych i sprawdzonych na miejscu[4].

Takie rozwiązania nie istnieją, ponieważ ogólny poziom inwestycji w badania naukowe i innowacje w regionie Morza Śródziemnego nie jest współmierny do wyzwań regionalnych; poziom inwestycji różni się znacznie między poszczególnymi krajami; finansowanie nie jest dobrze ukierunkowane na sprostanie wyzwaniom związanym z zaopatrzeniem w wodę i żywność oraz zarządzaniem nimi; zaangażowane zainteresowane strony – na przykład sektor prywatny – nie zawsze mają wystarczająco duże możliwości w zakresie badań

[1] Dz.U. L 185 z 18.7.2017, s. 1.

[2] Evaluation study on the European Framework Programmes for Research and Innovation for addressing Global Challenges and Industrial Competitiveness - Focus on activities related to the green transition –RTD/2021/SC/023 - Interim Evaluation of the Partnership for Research and Innovation in the Mediterranean Area (PRIMA) [Badanie oceniające europejskich programów ramowych w zakresie badań naukowych i innowacji dotyczących globalnych wyzwań i konkurencyjności przemysłowej – ze szczególnym uwzględnieniem działań związanych z zieloną transformacją – RTD/2021/SC/023 – Ocena okresowa partnerstwa w dziedzinie badań i innowacji w regionie Morza Śródziemnego (PRIMA)] (publikacja wkrótce).

[3] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13558-Partnership-on-Research-and-Innovation-in-the-Mediterranean-Area-PRIMA-first-interim-evaluation_pl

[4] SWD(2016) 332 Ocena skutków partnerstwa PRIMA.

naukowych i innowacji; jednocześnie wysiłki w zakresie współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji między państwami członkowskimi UE a państwami południowego i wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego są zbyt rozproszone (regulowane głównie umowami dwustronnymi), by mogły wywrzeć znaczące skutki.

Partnerstwo PRIMA powstało w odpowiedzi na te wyzwania – aby zaopatrzenie w wodę i gospodarowanie nią oraz systemy żywnościowe stały się bardziej odporne na zmianę klimatu, efektywne, racjonalne pod względem kosztów oraz zrównoważone środowiskowo i społecznie. Inicjatywa ta jest zgodna z art. 185 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)[5], a także z art. 26 – poświęconym partnerstwom publiczno-publicznym – rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013[6], regulującego program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont 2020". Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1324 – akt podstawowy partnerstwa PRIMA – zobowiązuje kraje uczestniczące do prowadzenia ścisłej współpracy na poziomie naukowym, zarządczym i finansowym[7]. Oznacza to również, że państwa uczestniczące dobrowolnie połączą swoją działalność badawczą oraz przygotują wspólny program badawczy, który przyniesie korzyści UE, i zobowiążą się do jego realizacji.

W programie PRIMA uczestniczą następujące państwa: 11 państw członkowskich UE (Chorwacja, Cypr, Francja, Niemcy, Grecja, Włochy, Luksemburg, Malta, Portugalia, Słowenia i Hiszpania); 3 państwa stowarzyszone w ramach programu „Horyzont 2020" (Izrael, Tunezja i Turcja) oraz 5 państw trzecich: Algieria, Egipt, Jordania, Liban i Maroko. Algieria, Egipt, Jordania, Liban i Maroko podpisały dwustronne umowy międzynarodowe z UE w celu dołączenia do partnerstwa PRIMA.

Program jest realizowany przez jednostkę ds. realizacji PRIMA (PRIMA-IS)[8], utworzoną w Barcelonie w 2017 r. jako specjalny podmiot odpowiedzialny za bezpośrednie zarządzanie wkładem Unii na podstawie art. 185 TFUE, zapewniający – za pośrednictwem swojego sekretariatu i organów zarządzających – sprawne, skuteczne i przejrzyste wdrażanie programu PRIMA.

Realizacja partnerstwa PRIMA opiera się na długoterminowym Strategicznym programie badań i innowacji (SRIA)[9], który zapewnia wizję i strategiczny kierunek realizacji programu i stanowi podstawę do ustalania rocznych planów prac partnerstwa PRIMA.

Mając na uwadze nadrzędny cel, jakim jest przyczynienie się do zrównoważonego rozwoju i stabilności regionu w kwestii zrównoważonego zaopatrzenia w żywność i wodę oraz zarządzania nimi, partnerstwo PRIMA dąży do osiągnięcia wielu celów. Obejmują one zarówno cele tematyczne związane z potrzebami społecznymi w regionie Morza Śródziemnego, jak i cele szczegółowe, które dotyczą dążenia do powstania zintegrowanej

[5] Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, tytuł XIX Badania i rozwój technologiczny oraz przestrzeń kosmiczna, art. 185.

[6] Art. 26 ust. 2 lit. b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Horyzont 2020" – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020) oraz uchylające decyzję nr 1982/2006/WE (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 104).

[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D1324

[8] Specjalna jednostka ds. realizacji PRIMA jest podmiotem prywatnym działającym na mocy prawa hiszpańskiego, utworzonym w Barcelonie w dniu 19 czerwca 2017 r., któremu organ zarządzający PRIMA powierzył podejmowanie wszelkich działań zarządczych, administracyjnych, wspierających i monitorujących niezbędnych do realizacji programu PRIMA.

[9] Ministrowie ds. badań naukowych i innowacji zatwierdzili Strategiczny program badań i innowacji partnerstwa PRIMA podczas ministerialnej konferencji eurośródziemnomorskiej na temat wzmacniania współpracy w ramach badań naukowych i innowacji, która odbyła się na Malcie 4 maja 2017 r., i został przyjęty przez Radę Nadzorczą Fundacji PRIMA 16 listopada 2017 r.

europejskiej i śródziemnomorskiej przestrzeni badawczej, a także cele w zakresie dyplomacji naukowej dotyczące współpracy z południowymi sąsiadami UE.

W ciągu ostatnich kilku lat partnerstwo PRIMA pomyślnie doprowadziło do nawiązania opartej na zaufaniu skutecznej współpracy między państwami północnego i południowego regionu Morza Śródziemnego. Jako główna inicjatywa UE w regionie Morza Śródziemnego poświęcona poradzeniu sobie z tymi poważnymi wyzwaniami w zakresie badań naukowych i innowacji, partnerstwo PRIMA przyczynia się do eliminowania braków dotyczących badań naukowych i innowacji oraz kwestii społeczno-gospodarczych w południowym i wschodnim sąsiedztwie oraz sprawia, że w dłuższym okresie społeczności regionu będą mogły się cieszyć większym zdrowiem, pokojem i stabilnością.

Działania w ramach partnerstwa PRIMA realizuje się w formie zaproszeń do składania wniosków podzielonych na trzy kategorie:

- zaproszenia kategorii 1 organizuje partnerstwo PRIMA i są one finansowane wyłącznie z programu „Horyzont 2020”;
- zaproszenia kategorii 2 również organizuje partnerstwo PRIMA, ale finansują je państwa uczestniczące;
- zaproszenia kategorii 3 organizują i finansują państwa uczestniczące.

Łączny budżet partnerstwa PRIMA na lata 2017–2028 wynosi 494 mln EUR, przy czym 220 mln EUR pochodzi z programu „Horyzont 2020”[10] (ok. 30 mln EUR rocznie na trzy obszary tematyczne) a 274 mln EUR z zasobów krajowych w celu zaspokojenia potrzeb w zakresie badań naukowych i innowacji oraz dostosowania polityki w zakresie badań naukowych i innowacji we wszystkich państwach uczestniczących.

3. USTALENIA Z OCENY OKRESOWEJ ORAZ ZALECENIA/UWAGI

3.1 Ustalenia z oceny okresowej

W ocenie okresowej potwierdzono, że w porównaniu z tym, co poszczególne państwa uczestniczące mogłyby osiągnąć niezależnie na poziomie międzynarodowym, krajowym lub regionalnym, dodatkowe korzyści wynikające z partnerstwa PRIMA można uznać za znaczne, a w przyszłości będą jeszcze większe.

Niezależni eksperci wskazali następujące najważniejsze osiągnięcia:

- partnerstwo PRIMA działa obecnie sprawnie i nie odnotowuje opóźnień w realizacji rocznych planów prac i zaproszeń do składania wniosków;
- w latach 2018–2021 z powodzeniem ogłoszono cztery zaproszenia do składania wniosków, a do finansowania wybrano 168 projektów;
- całkowite finansowanie partnerstwa PRIMA, w tym finansowanie unijne i krajowe (z wyłączeniem wkładów rzeczowych), wynosi 353 mln EUR na lata 2018–2021. Stanowi to już 71 % całkowitego finansowania przeznaczonego na partnerstwo PRIMA;
- w wybranych zaproszeniach uczestniczyło szerokie grono beneficjentów. Większość z nich pochodzi z sektora publicznego państw uczestniczących państw. Największą

[10] Całą kwotę 220 mln EUR przeznaczono na ten cel na poziomie budżetu UE na koniec 2020 r.

liczbę beneficjentów partnerstwa PRIMA stanowią instytucje szkolnictwa wyższego. Kategoria ta obejmuje szkoły wyższe, instytuty, laboratoria i rady badawcze i stanowi 41,3 % wszystkich beneficjentów w latach 2018–2021. Inne organizacje badawcze stanowią 28,8 % beneficjentów. Prywatne organizacje nastawione na zysk stanowią nieco mniej niż 20 %, z czego większość (5 z 6) to małe i średnie przedsiębiorstwa;

- najwięcej beneficjentów pochodziło z Włoch i Hiszpanii, a następne z Tunezji i Francji. Uczestnicy z państw uczestniczących spoza UE stanowią 38 % wszystkich beneficjentów w zaproszeniach należących kategorii 1 i 2. Obok Tunezji, najwięcej beneficjentów z państw uczestniczących południowego regionu Morza Śródziemnego pochodziło z Maroka, Turcji i Algierii;
- jeżeli chodzi o wkład finansowy, państwa uczestniczące południowego regionu Morza Śródziemnego otrzymały około 62 mln EUR lub 28 % całkowitych funduszy. Z tego 35,9 mln EUR pochodziło z wkładu finansowego UE (kategoria 1). Daje to udział na poziomie około 32 %, co przekracza wartość docelową 25 % przewidzianą w akcie podstawowym partnerstwa PRIMA;
- ponieważ w momencie oceny nie zakończono żadnego z projektów, było zbyt wcześnie, aby wyciągnąć wnioski, jak oczekiwane rezultaty tych projektów przyczynią się do zaspokojenia potrzeb społecznych państw uczestniczących. Jednak dane z 53 projektów, które przeszły przegląd śródokresowy, wskazują na obiecujące postępy w osiąganiu celów operacyjnych.

W ocenie okresowej stwierdzono w szczególności, że:

- partnerstwo PRIMA odgrywa wyjątkową rolę w śródziemnomorskim ekosystemie badań naukowych i innowacji i przyczynia się do realizacji celów nieobjętych innymi inicjatywami;
- partnerstwo PRIMA sprzyjało integracji naukowej między państwami uczestniczącymi. Bez niego byłoby mało prawdopodobne, aby współpracowały one tak blisko bez wyraźnej zachęty finansowej i ram strategicznych ułatwiających współpracę;
- szczególnie państwa uczestniczące z południowego regionu Morza Śródziemnego mogą dzięki partnerstwu PRIMA lepiej wykorzystać swój potencjał badawczo-innowacyjny. Uczestnicząc w partnerstwie PRIMA, naukowcy z państw uczestniczących spoza UE uzyskują dostęp do możliwości finansowania z kategorii 1, które finansuje UE;
- partnerstwo PRIMA przyczynia się do tworzenia europejskiej przestrzeni badawczej (ERA), w szczególności dzięki rozwiązaniu problemu niewystarczającej współpracy transgranicznej w regionie Morza Śródziemnego, ponieważ finansuje projekty transgraniczne, które mogą przynieść większe efekty niż tylko działania jedno- lub dwustronne;
- wartości, na których opiera się partnerstwo PRIMA, takie jak współodpowiedzialność, wspólny interes, wspólne korzyści i zasada równości-zostały uznane za szczególnie istotne dla umożliwienia partnerskiej współpracy między UE a jej południowymi sąsiadami z regionu Morza Śródziemnego;
- program można uznać za istotne narzędzie dyplomacji naukowej, które pomaga zbliżyć UE i jej sąsiadów z regionu Morza Śródziemnego, budując atmosferę wzajemnego zaufania i integracji;

- partnerstwo PRIMA wzmacnia współpracę między państwami uczestniczącymi z południowego regionu Morza Śródziemnego, w szczególności w obszarze badań naukowych i innowacji;
- jeżeli chodzi o plany na przyszłość, jednostka ds. realizacji PRIMA podjęła działania na rzecz koordynacji z inicjatywami programu „Horyzont Europa" o podobnym zakresie tematycznym, takimi jak misja UE „Pakt na rzecz zdrowych gleb w Europie" lub nowe partnerstwa, takie jak partnerstwo europejskie „Bezpieczeństwo wodne dla planety" (Water4All). W rocznym planie prac partnerstwa PRIMA na 2023 r., przyjętym niedawno przez Komisję, przewidziano również współpracę z misją UE „Odbudowa naszych oceanów i zasobów wodnych";
- partnerstwo PRIMA wnosi wkład, zgodnie ze swoim ukierunkowaniem tematycznym, w różne instrumenty i działania polityczne w ramach Europejskiego Zielonego Ładu, takie jak nowa strategia UE w zakresie przystosowania do zmiany klimatu, strategia „Od pola do stołu" (rola w obszarze badań naukowych i innowacji oraz zrównoważonej żywności), plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym, plan działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń oraz ramowa dyrektywa wodna UE.

3.2 Zalecenia i wnioski

W sprawozdaniu z oceny okresowej oceniono, na podstawie obiektywnych danych i dowodów, obecny stan i osiągnięcia partnerstwa PRIMA, zapewniono wskazania wspierające realizację partnerstwa PRIMA i przedstawiono informacje na potrzeby ewentualnych korekt śródokresowych. Z oceny wynika, że partnerstwo PRIMA skutecznie dąży do osiągnięcia swoich celów, działa zgodnie z obowiązującymi zasadami i procedurami oraz jest spójne z odpowiednimi wewnętrznymi i zewnętrznymi strategiami UE.

Komisja uważa, że w ciągu ostatnich kilku lat partnerstwu PRIMA udało się doprowadzić do nawiązania między państwami północnego i południowego regionu Morza Śródziemnego opartej na zaufaniu i skutecznej współpracy w celu opracowania wspólnych i innowacyjnych, zrównoważonych, opłacalnych i skutecznych rozwiązań na rzecz zrównoważonych systemów żywnościowych i zintegrowanej gospodarki wodnej. Jako główna inicjatywa UE w regionie Morza Śródziemnego poświęcona poradzeniu sobie z tymi poważnymi wyzwaniami w zakresie badań naukowych i innowacji, partnerstwo PRIMA przyczynia się do eliminowania braków dotyczących badań naukowych i innowacji oraz kwestii społeczno-gospodarczych w południowym i wschodnim sąsiedztwie oraz sprawia, że w dłuższym okresie społeczności regionu będą mogły się cieszyć większym zdrowiem, pokojem i stabilnością.

Teraz, bardziej niż kiedykolwiek, nadszedł czas na zacieśnienie współpracy w celu znalezienia innowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony zasobów wodnych, zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego oraz wzmocnienia odporności, sprawiedliwości i zrównoważonego rozwoju systemów żywnościowych i rolniczych w regionie Morza Śródziemnego.

W istocie najważniejsze zasoby naturalne basenu Morza Śródziemnego (woda, gleba, wybrzeża i różnorodność biologiczna) będą nadal wystawione na szereg presji oddziałujących jednocześnie, a w wielu przypadkach długotrwale, do których należą urbanizacja, uprzemysłowienie, ekspansja rolnictwa intensywnego i akwakultury oraz niezrównoważona eksploatacja zasobów naturalnych. Trudną sytuację regionu jeszcze bardziej pogarsza fakt, że jest wrażliwy na zmianę klimatu. Zgodnie z szóstym sprawozdaniem oceniającym drugiej grupy roboczej Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu Organizacji Narodów Zjednoczonych (opublikowanym w lutym 2022 r.) oczekuje się, że ekosystemy śródziemnomorskie będą jednymi z najbardziej dotkniętych konsekwencjami postępującej zmiany klimatu.

Południowy region Morza Śródziemnego zmaga się również z wyzwaniami dotyczącymi sprawowania rządów, kwestii społeczno-gospodarczych, klimatycznymi, środowiskowymi i bezpieczeństwa, z których wiele wynika z globalnych tendencji i wymaga wspólnych działań UE i partnerów z południowego sąsiedztwa. Przedłużające się konflikty nadal są źródłem olbrzymiego ludzkiego cierpienia, powodują znaczne przymusowe wysiedlenia, poważnie pogarszają perspektywy gospodarcze i społeczne całych społeczeństw, w szczególności w krajach przyjmujących duże grupy uchodźców, a także nasilają rywalizację geopolityczną i ingerencję z zewnątrz.

Również skutki pandemii COVID-19 wywierają ogromną presję na zasoby naturalne i rolnictwo. W związku z tym transformacja, dzięki której zasoby naturalne nie będą zanieczyszczone, a systemy żywnościowe będą zdrowe, sprawiedliwe, odporne i zrównoważone, musi być stałym priorytetem dla społeczeństw śródziemnomorskich.

Cele partnerstwa PRIMA są zatem nadal aktualne.

Ponadto „Komisja działająca w sposób geopolityczny” pod kierunkiem przewodniczącej Ursuli von der Leyen uznaje szczególną rolę regionu Morza Śródziemnego i podkreśla, że zamierza ściśle współpracować z partnerami śródziemnomorskimi w zakresie Zielonego Ładu UE, aby uczynić ten region liderem w zakresie rozwiązań klimatycznych. UE, za pomocą szerokiego wachlarza projektów i programów, w tym partnerstwa PRIMA, wspiera swoich partnerów z południowego sąsiedztwa w opracowywaniu i wdrażaniu zielonej polityki. Wzywa do współpracy na rzecz walki z zanieczyszczeniem i zmianą klimatu, oferując pomoc swoim partnerom z południowego sąsiedztwa we wdrażaniu porozumienia klimatycznego z Paryża i jego późniejszych zmian, a także dzieli się najlepszymi praktykami i wiedzą specjalistyczną.

Aby partnerstwo PRIMA osiągało lepsze rezultaty w perspektywie długoterminowej, proponuje się następujące zalecenia:

- dalsze usprawnienie realizacji projektów w ramach trzech kategorii partnerstwa PRIMA. W ocenie stwierdzono, że partnerstwo PRIMA stanowi właściwy ekosystem, który sprzyja zajmowaniu się kwestiami wspólnymi dla regionu Morza Śródziemnego za pomocą metod odpowiednio dostosowanych pod względem tematów i poziomów finansowania. Jednak atrakcyjność partnerstwa PRIMA doprowadziła do niskiego wskaźnika powodzenia wniosków[11]. Wskaźniki powodzenia wniosków w kategorii 1 wynoszą wręcz poniżej 5 %. Również wskaźniki powodzenia wniosków w kategorii 2 wahają się od 6,6 % w 2018 r. do około 20 % w 2021 r. Nadmiar zgłoszeń może w przyszłości zniechęcić do składania wniosków wysokiej jakości. Jednostka ds. realizacji PRIMA powinna zająć się tą kwestią i zaproponować sposoby na zwiększenie wskaźników powodzenia wniosków wybranych do finansowania. Można na przykład rozważyć lepsze dostosowanie zaproszeń i dalsze udoskonalenie procesu składania wniosków na dwóch etapach zaproszeń;
- wydaje się, że państwa uczestniczące zwracają mniejszą uwagę na kategorię 3 i nadają jej mniejsze znaczenie. W związku z tym należy zwiększyć jej skuteczność. Jednostka ds. realizacji PRIMA powinna podjąć dodatkowe wysiłki w celu uświadomienia państwom uczestniczącym znaczenia działań przez nie inicjowanych, aby w maksymalnym stopniu wykorzystać potencjał tej kategorii do uczynienia obszaru badawczego bardziej zintegrowanym. Dobrym rozwiązaniem może być uproszczenie wymogów sprawozdawczych dotyczących działań inicjowanych przez państwa uczestniczące, tak aby były one lepiej dostosowane do ograniczonych zasobów krajowych organów finansujących. Inną metodą zwiększenia strategicznego znaczenia kategorii 3 byłoby położenie większego nacisku na wymianę, tworzenie sieci kontaktów i szkolenia;
- chociaż zainteresowane strony są ogólnie zadowolone z realizacji partnerstwa PRIMA, jednostka ds. realizacji PRIMA i państwa uczestniczące powinny podjąć dodatkowe wysiłki, aby jeszcze bardziej zwiększyć efektywność, zwłaszcza kategorii 2, poprzez zmniejszenie złożoności spowodowanej różnicami między krajowymi systemami finansowania, i uprościć krajowe procedury administracyjne, aby skrócić czas oczekiwania na przyznanie dotacji, zwiększyć niezawodność i tempo działania;
- aby w pełni wykorzystać synergie między projektami i wspierać budowanie trwałych społeczności, jednostka ds. realizacji PRIMA powinna zintensyfikować wysiłki na

[11] „Wskaźnik powodzenia wniosków” to stosunek liczby wniosków, które otrzymały finansowanie, do liczby wniosków, które się do tego kwalifikowały.

rzecz zwiększenia wymiany między poszczególnymi projektami w celu zidentyfikowania ich komplementarności i potencjalnych synergii. Odpowiednim środkiem może być np. organizowanie wydarzeń, podczas których osoby realizujące projekty, które są na wczesnym etapie, będą mogły się uczyć od osób, których projekty są bardziej zaawansowane; wydarzeń służących wymianie między projektami o podobnej tematyce lub wydarzeń poświęconych tworzeniu sieci kontaktów i pośrednictwu;

- państwa uczestniczące i jednostka ds. realizacji PRIMA powinny jeszcze bardziej angażować się w działania informacyjne i budowanie zdolności, aby umożliwić podmiotom z państw uczestniczących z południowego regionu Morza Śródziemnego wzięcie bardziej aktywnego udziału w partnerstwie PRIMA. W sprawozdaniu z oceny okresowej stwierdzono, że od momentu powstania partnerstwa PRIMA podejmowano różne działania mające na celu wspieranie zainteresowanych stron z różnych krajów, co doprowadziło do pewnego postępu w ich systemach badań naukowych i innowacji. Jednak wciąż istnieją jeszcze niewykorzystane możliwości zwiększenia aktywnego uczestnictwa w partnerstwie. Odnosi się to do ogólnej liczby beneficjentów z państw uczestniczących z południowego regionu Morza Śródziemnego, która mogłaby być wyższa, oraz do ich roli w projektach. Zwiększenie ich udziału wymaga zatem dodatkowych działań informacyjnych i działań w zakresie budowania zdolności oraz wsparcia tworzenia lepszych powiązań ze społecznością międzynarodową;
- partnerstwo PRIMA stosuje szereg wskaźników do monitorowania postępów i skuteczności realizacji. Konieczne jest jednak bardziej systematyczne monitorowanie wyników i skutków wynikających z poszczególnych działań. W sprawozdaniu z oceny okresowej podkreślono, że włożono wiele wysiłku w ciągłe ulepszanie kluczowych wskaźników skuteczności działania partnerstwa PRIMA i osiągnięto w tej kwestii postępy. Jednak obecnie wskaźniki te nadal mogłyby być lepsze, jeśli chodzi o ich przydatność w ocenie osiągnięcia celów szczegółowych i wpływu projektów. Dotyczy to np. braku kluczowych wskaźników skuteczności działania, które skutecznie mierzyłyby dostosowanie strategii badań naukowych i innowacji poza poziomem proceduralnym. Ponadto należy zapewnić odpowiednie monitorowanie wpływu projektów, wykraczające poza przegląd śródokresowy lub przegląd końcowy projektu, np. regularne monitorowanie lub działania następcze po zakończeniu projektu. Jednostka ds. realizacji PRIMA powinna zatem pracować nad odpowiednim dostosowaniem kluczowych wskaźników skuteczności działania;
- jednostka ds. realizacji PRIMA wykonała już solidną pracę w zakresie upowszechniania i komunikacji (np. specjalna sekcja na stronie internetowej partnerstwa PRIMA, magazyn partnerstwa PRIMA, różne wydarzenia ukierunkowane na pośrednictwo, sekcja na stronie internetowej Water-Energy-Food-Ecosystems (WEFE) Nexus Conference. Jednostka ds. realizacji PRIMA jest również świadoma, że kluczowym celem przyszłych działań informacyjnych powinno być w szczególności informowanie o wpływie projektu, gdy tylko będzie już znany. Należy jednak zwiększyć aktywność w zakresie komunikacji i upowszechniania, aby w perspektywie długoterminowej utrzymać wysokie zaangażowanie polityczne w partnerstwo PRIMA. Lepsza komunikacja wewnętrzna jest również potrzebna w ramach konsorcjów projektowych;
- ułatwienie współpracy między UE a jej południowymi sąsiadami jako równorzędnymi partnerami jest jednym z kluczowych osiągnięć partnerstwa PRIMA. W sprawozdaniu oceniającym stwierdzono jednak, że współpraca między różnymi państwami

uczestniczącymi z południowego regionu Morza Śródziemnego jest słabsza. Dalsze zwiększenie współpracy między państwami uczestniczącymi z południowego regionu Morza Śródziemnego byłoby korzystne, ponieważ mogłoby się przyczynić do poprawy stosunków między tymi krajami. W związku z tym jednostka ds. realizacji PRIMA powinna zwiększyć wysiłki na rzecz zbliżenia odpowiednich społeczności, np. poprzez specjalne wydarzenia mające na celu ułatwianie udziału w konsorcjach wśród państw uczestniczących z południowego regionu Morza Śródziemnego. Inną możliwością mogłoby być dostosowanie kryteriów wyboru w taki sposób, aby sprzyjały wnioskom (być może tylko w przypadku niektórych zaproszeń), w ramach których kilku uczestników z państw uczestniczących z południowego regionu Morza Śródziemnego aktywnie ze sobą współpracuje;

- obecnie partnerstwo PRIMA poszukuje synergii z inicjatywami obejmującymi UE i Morze Śródziemne, takimi jak klaster 6 programu „Horyzont Europa", misje i partnerstwa. Partnerstwo PRIMA przyczyniło się również do utworzenia wspólnoty praktyków WEFE Nexus oraz do opracowania planów działania regionalnych platform badań i innowacji w ramach Unii dla Śródziemnomorza dotyczących zmiany klimatu, energii odnawialnej i zdrowia, zatwierdzonych na konferencji ministerialnej w sprawie badań naukowych i innowacji Unii dla Śródziemnomorza w dniu 27 czerwca 2022 r. Do łączenia sił i zwiększania oddziaływania się mogłaby się przyczynić również ewentualna współpraca z tematycznymi ramami terytorialnymi dotyczącymi niebieskiej gospodarki (West Med) i inicjatywą BlueMed. Jednostka ds. realizacji PRIMA powinna dalej obserwować te inicjatywy i proponować konkretne działania służące wykorzystaniu synergii.

4. WNIOSKI

UE dostrzega szczególną rolę regionu Morza Śródziemnego, a Komisja Europejska już teraz ściśle współpracuje z partnerami z regionu Morza Śródziemnego, pomagając im znaleźć wspólne rozwiązania dla zidentyfikowanych wyzwań i uczynić region liderem w zakresie rozwiązań odpornych na zmianę klimatu.

Partnerstwo PRIMA odgrywa wyjątkową rolę w śródziemnomorskim ekosystemie badań naukowych i innowacji i przyczynia się do realizacji celów nieobjętych innymi inicjatywami. Zgodnie z deklaracją ministerialną z niedawnej konferencji śródziemnomorskiej w sprawie badań naukowych i innowacji Strategiczny program badań i innowacji partnerstwa PRIMA oraz jej system monitorowania i oceny umożliwiają realizację skutecznego wspólnego programu badań naukowych i innowacji w sektorach kluczowych dla państw Morza Śródziemnego. Przyczynia się do postępu naukowego i opracowywania rozwiązań technicznych w dziedzinie gospodarki wodnej i systemu rolno-spożywczego oraz w zakresie ich wzajemnych powiązań.

Podczas sporządzania oceny napotkano pewne ograniczenia, ponieważ żaden z projektów finansowanych przez partnerstwo PRIMA nie został jeszcze zakończony. W związku z tym w ocenie skupiono się w mniejszym stopniu na skutkach długoterminowych, a bardziej na strukturze, procesach wdrażania i bieżących postępach w realizacji programu. W szczególności oceniono, czy nastąpił znaczący postęp w realizacji celów szczegółowych, ponieważ nie są one w pełni zależne od wykorzystania rezultatów projektów. W tym kontekście można stwierdzić, że partnerstwo PRIMA odniosło sukces. Partnerstwo odpowiednio zajmuje się wyzwaniami środowiskowymi, społeczno-gospodarczymi i politycznymi, które mają kluczowe znaczenie dla sprawienia, aby w przyszłości region Morza Śródziemnego funkcjonował bardziej zgodnie z zasadami obiegu zamkniętego

i zrównoważonego rozwoju. Z drugiej strony partnerstwo PRIMA przyczynia się do realizacji kluczowych priorytetów, celów i inicjatyw politycznych UE, takich jak Europejski Zielony Ład, a w szczególności strategia „Od pola do stołu", strategia na rzecz bioróżnorodności, strategia dotycząca biogospodarki, strategia w zakresie przystosowania do zmiany klimatu i plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym, a także nadrzędne cele zrównoważonego rozwoju. Jednocześnie program w znacznym stopniu przyczynia się do wzmocnienia stosunków i współpracy między UE a jej południowymi sąsiadami. W niektórych przypadkach zachęciło to również do współpracy między tymi krajami.

Jednostka ds. realizacji PRIMA z powodzeniem ugruntowała status partnerstwa PRIMA jako platformy na rzecz badań, innowacji, współpracy, która ma swoje odpowiednie miejsce w krajobrazie politycznym.

W przeciwieństwie do innych inicjatyw w ramach programu „Horyzont 2020" na podstawie art. 185 partnerstwo PRIMA nie ma prawnego precedensu. Podczas gdy we wcześniejszym projekcie ERA-NET istniały partnerstwa między różnymi agencjami krajowymi, a także inicjatywy dotyczące regionu Morza Śródziemnego, ustanowienie partnerstwa PRIMA jako partnerstwa publiczno-publicznego na poziomie UE było czymś zupełnie nowym.

Zalecenia zostaną uwzględnione w dyskusjach między Komisją i jednostką ds. realizacji PRIMA, a ich wdrażanie będzie monitorowane w ramach nadzoru Komisji nad programem PRIMA.

Zgodnie z tymi zaleceniami Komisja będzie również dążyć do bardziej systematycznego pozyskiwania i analizowania odpowiednich danych w celu poprawy monitorowania skutków programu PRIMA oraz będzie lepiej informować o istotnych wynikach odpowiednie służby Komisji.

Chociaż okres działalności partnerstwa PRIMA ma trwać do 31 grudnia 2028 r., ostatnie zaproszenia do składania wniosków zostaną zaprogramowane w 2024 r. w ramach programu „Horyzont 2020". Państwa uczestniczące w partnerstwie PRIMA zaczęły wyrażać zainteresowanie jego kontynuacją. Konieczność dyskusji nad kontynuacją partnerstwa PRIMA zgodnie z podejściem do partnerstw w ramach obecnego programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa" potwierdzono również w deklaracji ministerialnej na konferencji śródziemnomorskiej w sprawie badań naukowych i innowacji 27 czerwca 2022 r.

Również przedstawiciele uczestniczących państw członkowskich UE wyrazili swoje poparcie dla kontynuacji partnerstwa PRIMA podczas debaty w Radzie ds. Konkurencyjności (COMPET) w dniu 2 grudnia 2022 r. Komisja dostrzegła potrzebę kontynuacji inicjatywy PRIMA i rozpoczęła wewnętrzny proces oceny możliwości ewentualnego wznowienia programu PRIMA po zakończeniu okresu aktywnej działalności w 2024 r. W procesie tym uwzględnione zostaną pozytywne wyniki niniejszej oceny okresowej partnerstwa PRIMA. Ponadto partnerstwo PRIMA zostało sfinansowane z programu „Horyzont 2020" (2014–2021), podczas gdy zaproszenia w ramach tej inicjatywy zaplanowano na lata 2018–2024 (tj. okres programowania przypada między programami „Horyzont 2020" a „Horyzont Europa"). W związku z tym należy również wziąć pod uwagę potrzebę synchronizacji partnerstwa PRIMA z harmonogramem ram finansowania, tj. z programem „Horyzont Europa".